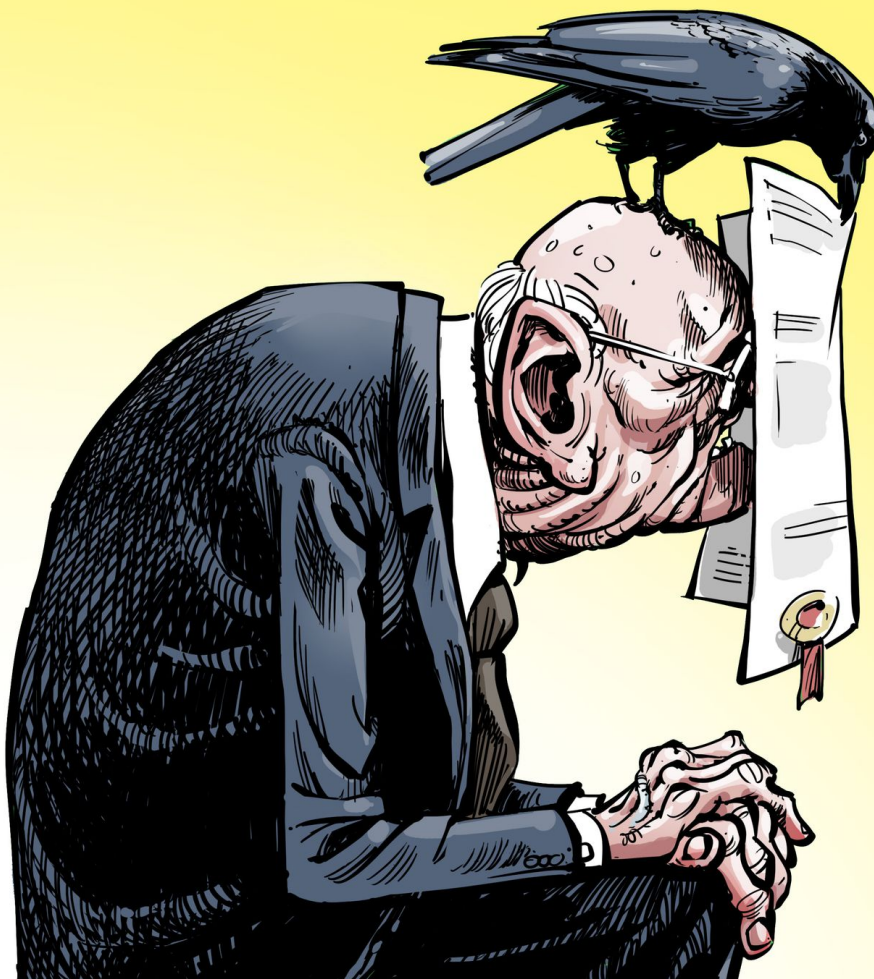

Euthanasie is juist niet het doden van een weerloze patiënt

Hoge Raad De levenswens van de diep demente oudere moet voor de arts bij een verzoek om euthanasie niet richtinggevend zijn, menen *Miriam de Bontridder* en *Hein Mijnsen*.

6 mei 2020 Leestijd 4 minuten

Illustratie Hajo

e Hoge Raad kwam op 21 april 2020 tot de conclusie dat een arts die euthanasie uitvoerde bij een diep demente bejaarde niet strafbaar handelde. De rechtbank heeft vastgesteld, en daarvan is in de procedure uitgegaan, dat de arts integer en transparant heeft gehandeld.

De uitspraak van de hoogste rechter zal voorlopig gelden als ijkpunt, maar, naar is te verwachten, niet als eindpunt in de ontwikkeling van de opvattingen over euthanasie. Het gaat om een beladen onderwerp dat tot veel beroering heeft geleid. Hiervan geeft ook de bijdrage in *NRC* (2/5) van psychiater in ruste Boudewijn Chabot blijk.

Euthanasie verlenen aan een ernstig demente patiënt noemt Chabot „het doden van een weerloos mens”. Dit is nu juist niet het geval. De wet maakt het voor iedereen mogelijk om zich te verweren tegen een toestand van ondraaglijk lijden. Dat kan de betrokkene doen door in een schriftelijke verklaring vast te leggen wat hij voor zichzelf als ondraaglijke lijden beschouwt.

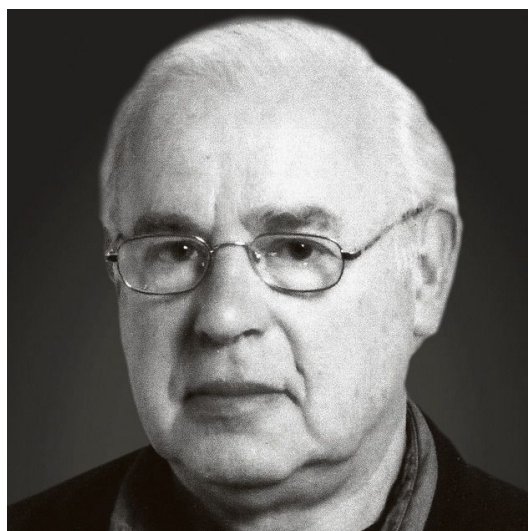
Wilsonbekwaam

Wie dit heeft gedaan, kan hierna vanzelfsprekend op deze verklaring terugkomen. Het kan zijn dat de betrokkene door dementie niet meer in staat is „een hierop gerichte wil te vormen”, dus wilsonbekwaam is geworden. Juist daarom overweegt de Hoge Raad dat de arts bedacht moet zijn op aanwijzingen, contra-indicaties, waaruit blijkt dat de betrokkene niet langer achter zijn eerdere schriftelijke verklaring staat. Dergelijke contra-indicaties kunnen ertoe leiden dat de arts de euthanasie niet uitvoert.

De arts zal dan het euthanasieverzoek moeten afwegen tegen deze contra-indicaties. Mogelijk is ook dat de arts, rekening houdend met alle

Miriam de Bontridderis raadsheer bij het Amsterdams gerechtshof. Tot 2019 was zij bestuurslid van stichting *De Einder*.

Hein Mijnsen is oud vicepresident van de Hoge Raad.

omstandigheden, tot het oordeel komt dat toch aan het schriftelijke euthanasieverzoek gevolg moet worden gegeven.

Voor niet-strafbare euthanasie moet zijn voldaan aan de voorwaarde dat „een zorgvuldige beoordeling van de actuele toestand van de patiënt op basis van alle omstandigheden van het concrete geval” de arts tot de overtuiging brengt dat er van ondraaglijk lijden sprake is. Richtsnoer moet volgens ons dan zijn hetgeen de patiënt in wilsbekwame toestand heeft verklaard als ondraaglijk lijden te beschouwen.

Geen enkele rol

Chabot kan gelijk hebben dat de zorg voor ouderen onder druk staat. Het kan ook zijn dat meer aandacht voor ouderenzorg niet in zicht is. Dit doet echter niet af aan de in de overwegingen van de Hoge Raad weergegeven gedachtegang waarop zijn beslissing is gebaseerd. Daarin speelt wenselijkheid van euthanasie in verband met gebreken in de zorg voor ouderen geen enkele rol.

Ook wanneer ouderen de zorg zouden kunnen krijgen die wenselijk zou zijn, kan de omstandigheid dat iemand die niet afhankelijk wil zijn van de zorg van anderen, het als ondraaglijk lijden beschouwen dat hij van dergelijke zorg afhankelijk is. Een dergelijke opvatting verdient het te worden gerespecteerd. Dit is wat de Hoge Raad doet in de uitspraak waarop Chabot zijn pijlen richt.

Lees ook: Hoge Raad zet licht op groen voor doding diep demente ouderen

Het komt vaak voor dat iemand die zijn verstandelijke vermogens heeft verloren nadat hij schriftelijk een euthanasieverzoek heeft gedaan, uitlatingen doet die de ene keer op een levenswens en de andere keer op een doodswens lijken.

Wat geeft de doorslag

De Hoge Raad moest de vraag beantwoorden wat dan de doorslag moet geven: de doodswens van de patiënt, geuit toen deze nog wilsbekwaam was, of een levenswens, geuit nadat de patiënt wilsonbekwaam was geworden. De rechtbank oordeelde dat de arts niet strafwaardig had gehandeld door aan de wilsbekwame gedane doodswens de voorrang te geven. Dit oordeel hield in cassatie stand.

De parlementaire behandeling van de euthanasiewet, laat de conclusie toe dat voor de arts richtinggevend moet zijn hetgeen de wilsbekwame patiënt in zijn schriftelijk

euthanasieverzoek als ondraaglijk lijden omschrijft.

Mensonwaardig

Er kunnen voorbeelden worden bedacht of aan de praktijk ontleend waarin iemand die bij zinnen is, niet als gevolg van dementie in een mensonwaardige toestand wil komen te verkeren. [Als voorbeelden noemt Bert Keizer in Trouw \(1/5\)](#): „Met haar linkerbeen in haar beha stappen, haar gezicht met tandpasta wassen en zitten te poepen in de wasmand”. Of „eindeloos schaterlachend naar de Teletubbies staren”.

Zijn dergelijke toestanden door iemand in zijn euthanasieverzoek vermeld als vorm van ondraaglijk lijden, met het verzoek om hem euthanasie te verlenen als zich dit voordoet, dan dient de arts deze verklaring tot uitgangspunt te nemen wanneer zich dergelijke omstandigheden gaan voordoen. Wat de patiënt als ondraaglijk lijden heeft aangemerkt dient voor de arts de maatstaf te zijn, aan de hand waarvan hij moet beoordelen of sprake is van ondraaglijk lijden. Dit is een aspect van de eerbiediging van ieders privéleven.

Actueel lijden

De Hoge Raad oordeelt echter anders: er moet sprake zijn van kenmerken van actueel lijden. Ontbreken die dan kan de arts niet straffeloos tot euthanasie overgaan. Wel laat de Hoge Raad de deur op een kier waar hij overweegt dat voor ondraaglijk lijden „alle omstandigheden van het concrete geval” bepalend zijn. De Hoge Raad lijkt hier de kool en de geit te willen sparen

Vanzelf spreekt dat het voor een arts ongemeen belastend is om aan een vreedzaam met een pop spelende patiënt, euthanasie te verlenen. Het is goed dat in Nederland elke arts hiervoor terugdeinst.

Een uitdrukkelijk verzoek tot euthanasie van de patiënt, wanneer hij in een dergelijke situatie mocht komen, doet hieraan niet af. Toch kunnen mededogen met zijn patiënt en respect voor diens schriftelijke wensen, de arts tot het oordeel brengen dat hieraan gevolg behoort te worden gegeven.

Nog steeds geldt dan echter de eis dat „een zorgvuldige beoordeling van de actuele toestand van de patiënt op basis van alle omstandigheden van het concrete geval” de arts tot de overtuiging brengt dat er van ondraaglijk lijden sprake is. Richtsnoer hierbij moet naar wij

PRAAT MEE MET NRC

[Onderaan dit artikel](#) kunnen abonnees reageren. [Hier leest u meer over reageren op NRC.nl](#).

menen zijn, hetgeen de patiënt in wilsbekwame toestand heeft verklaard als ondraaglijk lijden te beschouwen.